

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГУ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Шиліна А.Г.

Українська інженерно-педагогічна академія

У статті розглянуто види і основні характеристики інтерактивних методів навчання, зокрема, тренінгових методів. Визначено задачі і типову структуру навчального тренінгу. Детально розглянуто деякі елементи тренінгу з наведенням прикладів у контексті викладання англійської мови у ВНЗ. Наведено опис доцільних форм роботи на тренінгових заняттях з урахуванням особливостей навчального матеріалу. Наведено приклад практичного застосування тренінгових методів у викладанні англійської мови студентам немовних ВНЗ.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, тренінг, взаємодія, очікування, розминка, мозковий штурм, зворотній зв'язок.

Сучасні вимоги до вищої освіти включають якість, незалежність, індивідуальний підхід до тих, хто навчається, і саме тому вища школа в Україні потребує впровадження нових методів і форм навчання.

Постановка проблеми. Освіта у ВНЗ має бути орієнтована на забезпечення самовизначення особистості, тому у навчальному процесі доцільно використовувати такі методи навчання, які сприятимуть максимальній реалізації інтелектуального і творчого потенціалу.

Необхідні для цього умови включають наявність групової роботи, взаємодію студентів між собою, з викладачем та з навчальним матеріалом. Ці умови виконуються при використанні інтерактивних методів навчання, які являють собою систему правил організації продуктивної взаємодії між собою тих, хто навчається, із засвоєнням нового досвіду, отриманням нових знань і можливістю для самореалізації особистості [5, с. 91].

Інтерактивні методи навчання мають ряд особливостей, які потрібно враховувати в реальній навчальній діяльності:

– активна взаємодія учасників освітнього процесу, яка передбачає взаємодопомогу і взаємонавчання;

– формування нового досвіду з врахуванням вже наявного, створення проблемних діалогічних ситуацій, виникнення нових пізнавальних мотивів та інтересів;

– присутність ігрового елемента навчання, що сприяє передачі соціального досвіду, створенню умов для більш повної реалізації особистості студента [4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує чимало класифікацій інтерактивних методів навчання (Л.Н. Вавилова, Т.Н. Добриніна, Е.Я. Голант, О.А. Голубкова, В.В. Гузев та інші). У даній роботі за основну беремо класифікацію, подану Т.С. Паніною, Л.Н. Вавиловою. Ці учені поділяють інтерактивні методи навчання на три групи: *дискусійні* (діалог, групова дискусія, розбір ситуацій з практики); *ігрові* (дидактичні творчі ігри, в тому числі ділові, рольові ігри, організаційно-діяльнісні ігри); *тренінгові* (комунікативні тренінги, тренінги сензитивності тощо) [6, с. 54].

Невирішені проблеми. У даній роботі ми розглядаємо можливості та способи застосування тренінгових методів для викладання англійської мови студентам немовних ВНЗ.

Завдання статті. Головною метою роботи є визначення шляхів пристосування методу тренінгу до особливостей викладання англійської мови у сучасному ВНЗ.

Основний матеріал дослідження. Слово «тренінг» походить від англійського слова «*to train*» – «навчати, тренувати». Типовими атрибутами тренінгу є: правила групи, атмосфера взаємодії та спілкування (cooperation), інтерактивні методи навчання, оцінювання учасниками ефективності тренінгу (feedback).

Тренінг як метод навчання покликаний виконувати наступні задачі:

• набуття нових знань, навичок та умінь (опанування певного блоку навчального матеріалу);

• розвиток логічного мислення, навичок аналізу інформації, творчих здібностей (пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем);

• здобуття нового досвіду діяльності (виконання творчих завдань у групах);

• зміна погляду на процес навчання (отримання натхнення та задоволення від навчання) [3, с. 20-29].

Тренінгова група зазвичай включає 15-20 осіб, що дорівнює середній кількості студентів академічної групи, тому тренінг як метод навчання дозволяє оптимально використати час на занятті та ефективно подати студентам матеріал. Зазначимо також, що тренінг як вид заняття має певну структуру, до якої входить декілька обов'язкових елементів-вправ.

Вправа «Розминка» допомагає учасникам швидше адаптуватися до нової форми роботи, подолати невпевненість. Обирає розминки сам викладач, тому він має бути упевнений, що зможе спонукати групу до активної участі. Для розминки на тренінгових заняттях з англійської мови підходять вправи на відпрацювання вимови (вірші, скороговки), вправи на асоціації, опис фотографій/картинок, ігрові вправи на повторення ключових слів теми (key vocabulary) тощо.

Вправа «Очікування» допомагає викладачу більше дізнатися про учасників тренінгу (студентів), а також дозволяє зіставити вимоги викладача з вимогами та уявленнями студентів про вивчення певної теми.

Наведемо запитання, які повинні бути в основі цієї вправи: чого ви чекаєте від навчання? від викладача? від одногрупників? від самого себе?

Вправу «Очікування» можна провести у різних формах. Наприклад, по колу кожен учасник висловлює свої очікування, або викладач роздає усім картки, на яких учасники пишуть свої очікування, а потім прикріплюють їх до дошки. Далі викладач коментує написане, пояснивши, які з очікувань мають сенс при опрацюванні певної теми. Вправу також можна провести методом незакінченого речення. Можна повісити на дошку плакат, на яких є початок речень, наприклад:

Сьогодні мені б хотілося навчитися...

Сподіваюся, сьогодні ми зробимо...

Тренінг вдасться, якщо...

Потім можна попросити студентів стати півколом біля плакатів і уголос прочитати речення. При цьому можна ставити запитання і робити зауваження. Таким чином виникає дискусія про очікування окремих учасників.

Вправа «Підсумки». Наприкінці заняття потрібно провести підсумкову частину, поставивши декілька запитань, наприклад:

Чому я сьогодні навчився?

Що мені найбільше сподобалося? / Що було найбільш корисним?

Що виявилось найскладнішим?

Якщо залишається час, можна символічно зобразити результати, наприклад, у вигляді малюнків або схем, і запропонувати кожному прокоментувати їх перед групою. Кінцівка, під час якої слово по колу надається кожному учаснику, дає можливість обмінятися враженнями, розчаруваннями або несподіванками, які принесло тренінгове заняття. Висловлювання спонукає студентів до самоаналізу та само оцінювання [2, с. 48-50].

У тренінговому занятті доцільно використовувати **форми роботи**, спрямовані на стимуляцію взаємодії учасників, кооперацію та власну активність студентів під час динамічного навчального процесу.

Робота в малих групах. На відміну від занять у складі всієї групи, коли студент переважно пасивно сприймає інформацію або ж виконує репродуктивні вправи, заняття в малих групах передбачає активність учасників, їх взаємодію між собою, генерацію і висловлення ними власних ідей та виявлення творчості в інших формах.

Працювати у невеликих групах доцільно, коли студентам потрібно:

- закріпити матеріал, вивчений на минулих заняттях;
- виконати творчі завдання на основі вивченої теми;
- спланувати, як представити інформацію іншим групам у формі рольової гри;
- навчитися взаємодіяти.

Невеликі групи створюються для стимулювання мислення та вироблення ідей, пов'язаних з певною темою. Від учасників групи обговорення не вимагається розв'язання проблеми або завершення складання переліку завдань. Оптимальний розмір групи обговорення становить 4-6 осіб. Обговорення має бути відносно коротким – 10 хвилин. Учасникам групи викладач має чітко пояснити мету обговорення. Якщо цей метод передбачається застосовувати досить часто, слід змінювати склад групи після одного-двох обговорень (деякі групи підбираються вдало і добре працюють разом, інші – ні) [1, с. 32].

Пари. Завдання, призначені для пар, необхідно добирати дуже ретельно. Вони мають бути короткими, щоб учасники не могли зайти у глухий кут, якщо пари не спрацюються. Парно зручно працювати:

- під час виконання вступних ознайомлювальних вправ;
- під час навчання один одного, коли один учасник, який уже володіє певними навичками, навчає іншого;
- для виконання творчих завдань, де треба виконувати дві різні ролі (рольова гра, симуляція тощо).

Трійки. Малі групи у складі трьох осіб особливо корисні, коли треба, щоб двоє людей взаємодіяли між собою, а один спостерігав за ними і робив зауваження. Члени малої групи з трьох осіб розподіляють між собою ролі промовця, слухача та спостерігача. У такій трійці промовець висловлюється із заданої теми, слухач реагує на промову згідно із завданням, а спостерігач не бере участі в розмові, а спостерігає та записує свої зауваження, наприкінці вправи коментуючи враження від почутого. Взаємодія промовець-слухач триває від 5 до 10 хвилин. Спостерігач коментує протягом близько 5 хвилин. Зазвичай у таких вправах члени трійки по черзі міняються ролями, але у різнорівневих групах (mixed-ability groups) доцільно буде призначити спостерігачем студента із найвищим рівнем знань [4; 5].

Колективні презентації. Це така форма представлення матеріалу, коли троє або більше студентів разом (по черзі) повідомляють інформацію аудиторії. Згідно із вказівками викладача, який регулює черговість виступів, кожний презентуючий робить доповідь певної тривалості (зазвичай до 10 хвилин). Як правило, кожне повідомлення присвячене одному з кількох аспектів однієї теми. Часто наприкінці колективних презентацій передбачаються запитання аудиторії кожному доповідачеві [4; 5].

«Мозковий штурм». Цей метод тренінгового навчання застосовується як для обговорення всією групою учасників, так і в малих групах. Його мета – сформулювати якомога більше ідей на задану тему. «Мозковий штурм» проводиться у два етапи: на першому етапі формулюють ідеї, на другому їх оцінюють. Зазвичай використовується велика шкільна дошка або аркуші фліп-чартного паперу, де один з учасників записує ідеї так, щоб усі могли їх бачити. Це стимулює мислення і є зручним для відбору кращих ідей у ході оцінювання на другому етапі [3].

Стимулювати вироблення ідей можна і в інший спосіб: записати кілька різних, але взаємопов'язаних питань з теми обговорення на окремих аркушах фліп-чартного паперу і розвісити їх на стінах аудиторії. Тоді учасники, пересуваючись по колу між цими аркушами, записують на них свої ідеї.

Наведемо приклад плану заключного тренінгового заняття за темою «Робота».

На початку розкривається, чим буде займатися група, яка мета заняття, в чому полягає актуальність теми. Далі коротко нагадуються правила роботи у групі і заняття відбувається за наступним сценарієм.

Вправа «Асоціації». Викладач пропонує учасникам за одну хвилину записати якнайбільше

ше асоціацій за темою заняття (приклади: *boss, office, salary, break, computer, colleague*). Учасники по черзі називають свої асоціації, викладач пише їх на дошці, створюючи таким чином список ключових слів теми. Далі викладач може запропонувати студентам намалювати власний образ ідеального робочого місця і прокоментувати малюнки перед групою. Після презентації за допомогою скотчу малюнки закріплюють на дошці або на стіні, створюючи «галерею».

Вправа «Очікування». Студентам роздаються невеликі аркуші паперу (бажано липкого). Викладач просить студентів написати, що саме вони очікують від участі у тренінгу. Після цього аркуші вивішуються на дошці.

Вправа «Бінго». Кожному учаснику дається аркуш паперу. Його необхідно скласти вертикально навпіл, а потім лише руками, без ножниць «вирізати» фігурку «Бінго» – силует людини. Після цього кожен учасник пише на «Бінго» свої пріоритети при виборі робочого місця (наприклад, висока зарплата, дружній колектив, відома компанія, офіс у центрі міста, вільний графік роботи тощо). Далі студенти встають із своїх місць і, підходячи один до одного, мають знайти і записати на своїх «Бінго» імена тих, з ким у них однакова або кілька позицій. Після цього учасники повертаються у коло. Викладач ставить питання:

Чи є такі учасники, в яких однаковими є всі позиції?

У кого збіглася одна позиція? Декілька позицій?

Чи є учасники, в яких усі позиції різні?

Вправа «Передача інформації». Учасники об'єднуються у дві групи. Члени першої групи виконують роль секретарів, що передають важливе повідомлення, члени другої групи – експерти. Секретарі виходять за двері, викладач зачитує їм повідомлення (це може бути оголошення про проведення ділової зустрічі, об'ява про вакансію, опис послуг фірми або інше повідомлення ділового характеру). Потім вони по черзі заходять до аудиторії і говорять свою версію повідомлення. Експерти оцінюють, наскільки точно кожен передає зміст інформації. Після цього групи можуть помінятися ролями (викладач готує новий варіант повідомлення). Далі викладач проводить обговорення за наступними питаннями:

Чи важко було передавати інформацію?

Чи була інформація передана точно?

Чи відчували ви відповідальність за достовірність інформації, переданої вами?

До чого може призвести така ситуація в реальному житті?

Вправа «Невербальні етюди». Учасники об'єднуються по 4-6 осіб. Кожна група одержує

картку з темою етюду, який вона через 10 хв. має показати без слів іншим учасникам групи (інші студенти мають вгадати ситуацію).

Теми етюдів:

– перший день працівника на новому робочому місці;

– корпоративна вечірка;

– ділова нарада;

– термінове завдання.

Вправа «Ділове спілкування». Учасники об'єднуються в групи. Кожній групі дається аркуш паперу та картка з варіантом завдання: скласти перелік слів та виразів, за допомогою яких ви висловлюєте згоду, незгоду, висловлюєте оцінку дій або вчинків іншої людини. На виконання завдання дається 5 хв. Після цього кожна група по черзі демонструє результати своєї роботи.

Вправа «Пройди співбесіду». Кожен студент має увійти себе кандидатом на заміщення вакантної посади: протягом 3-4 хвилин він має розповісти про свої сильні сторони, найкращі ділові та особисті якості (наприклад, комунікабельність, організованість, володіння іноземними мовами, толерантність, відповідальність, почуття гумору). Ця вправа, окрім розмовної практики, має і психологічне значення – знання своїх сильних сторін підвищує самооцінку студентів, дозволяє знайти шляхи використання найкращих якостей у майбутній професійній діяльності.

Рольова гра «Міжнародна конференція». Студенти об'єднуються у підгрупи, які розміщуються у різних кінцях аудиторії. Кожна з підгруп – це окрема компанія, представники якої мають презентувати її, вигадавши її назву, історію, назвавши географічне положення (країну, місто), партнерів, об'єми продажу, спеціалізацію (продукцію), особливості корпоративної культури тощо. При презентації та обговоренні слід звернути увагу на взаємодію між учасниками гри, а також на те, що спільними зусиллями можна вирішити багато проблем.

Висновки з дослідження. Розгляд тренінгових методів навчання у контексті викладання англійської мови у сучасних немовних ВНЗ приводить нас до наступних висновків: тренінг пропонує студентам ефективну форму опанування знань, інструмент для формування умінь і навичок, форму розширення життєвого досвіду, а також цікавий процес пізнання себе та інших.

Під час тренінгу створюється атмосфера невимушеного спілкування, яке відкриває перед групою безліч варіантів розв'язання поставлених проблем, тому тренінгові методи роблять процес навчання більш ефективним та цікавим.

Список літератури:

1. Голубкова О. А. Использование активных методов обучения в учебном процессе: учебно-методическое пособие / О. А. Голубкова. – СПб.: 1998. – 42 с.
2. Еримбетова С., Маджуга А. Использование интерактивных (диалоговых) технологий обучения в процессе творческого саморазвития личности учащегося / С. Еримбетова, А. Маджуга // Вестник высшей школы «Альма-Матер». – 2003. – № 11. – С. 48–52.
3. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике / М. В. Кларин. – Рига: НПП «Эксперимент», 1995. – 176 с.
4. Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов / Т. І. Коваль, Н. П. Кочубей // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – П.: 2011. – № 7. – С. 25–37.
5. Ломанова Ю. В., Лавренко В. Н. Интерактивные методы обучения иностранному языку // Прометей. – 2007. – № 8. – С. 91.

6. Панина Т. С., Вавилова Л. Н. Современные способы активизации обучения / Т. С. Панина, Л. Н. Вавилова. – М.: Изд. центр «Академия», 2008. – 176 с.

Шилина А.Г.

Украинская инженерно-педагогическая академия

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТРЕНИНГА ДЛЯ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМ НЕЯЗЫКОВЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

В статье рассматриваются виды и основные характеристики интерактивных методов обучения, в частности, тренинговых методов. Определены задачи и типичная структура учебного тренинга. Детально рассмотрены некоторые элементы тренинга с приведением примеров в контексте преподавания английского языка в ВУЗе. Описаны целесообразные формы работы на тренинговых занятиях с учетом особенностей учебного материала. Приведен пример практического применения тренинговых методов в преподавании английского языка студентам неязыковых ВУЗов.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, тренинг, взаимодействие, ожидания, разминка, мозговая атака, обратная связь.

Shylina A.G.

Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

USE OF TRAINING METHODS FOR TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF NON-LINGUISTIC HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Summary

The article considers the types and main characteristics of interactive methods of education, training methods in particular. The tasks and typical structure of an educational training have been defined. Some elements of training with examples in the context of teaching English at a higher educational institution have been considered in detail. The descriptions of appropriate forms of work for training sessions have been given, the peculiarities of the material being taken into account. An example of practical application of training methods in teaching English to students of non-linguistic higher educational institutions has been provided.

Keywords: interactive methods of education, training, cooperation, expectations, warming-up, brainstorming, feedback.